

N:o 50.

Ank. till Riksd. Kansli den 16 Maj 1873, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden att bygga och underhålla vägar och broar så ock om upphäfvande af 5 § i 25 Kap. Byggnings-balken.

Ifrågavarande till Lag-Utskottet remitterade motioner äro väckta *dels* inom Första Kammaren af Herr N. S. von Koch (motionen N:o 25), *dels* inom Andra Kammaren af Herrar Anders Persson (motionen N:o 9), Ola Andersson (motionen N:o 12), Per Nilsson från Malmöhus län (motionen N:o 25), Johannes Andersson från Jönköpings län (motionen N:o 60), Jöns Andersson (motionen N:o 64), J. Erikzon (motionen N:o 85), L. J. Fahlander (motionen N:o 77) och A. W. Westerdal (motionen N:o 146); och hafva motionärerne föreslagit:

Herr *von Koch*, att Riksdagen måtte för sin del besluta, »att med ändring af hvad nu stadgadt är angående byggnad och underhåll af *allmänna* vägar bestämmes: att alla lands-, härads- och å *hel* socken indelade sockenvägar, jemte dem som leda till »hamn, lastplats, varunederlagsplats» eller »emellan segelleder, båtleder eller flottleder» eller eljest »pröfvas vara för varutransporten af allmän nytta och nödvändighet» skola från och med 1875 års början indelas till byggnad och underhåll å den stad, socken eller annat, i brist af åsämjande, af Kongl. Maj:t bestämdt mindre distrikt, inom hvars område de äro belägna; att alla både sommar- och vintervägar å *landet*, med undantag af enskilda utfartsvägar för by eller annan lägenhet, framgent skola anläggas och underhållas af dem som, när denna författning träder i verkställighet, hafva allmänna väghållningsskyldigheten inom socknen eller distriktet sig ålagd; att dessa väghållningsskyldige ega sig emellan, på sätt de önska, fördela vägunderhållet, derest de *alla* derom äro ense, men att i annat fall fördelningsgrunden bör vara det jordbruksfastighet, för år 1872, åsatta och fastställda taxerings-

värde, minskadt till jemnt hundratal af riksdaler i stället för hemmantalet; att egare af bruk, fabrik, såg, qvarn eller annan fast egendom inom socknen eller distriktet, som icke äro väghållningsskyldige, böra, i förhållande till slitning å vägarne genom deras, eller för deras körslor förhyrda åkdon, erlægga den årliga ersättning till de väghållningsskyldige, hvarom de med desse kunna öfverenskomma, eller som, i annat fall, bestämmas af nämnd, bestående af *en* utaf ordinarie domare och *två* af hvardera parten utsedde personer; samt att för de distrikter, hvilkas väghållning, vare sig genom dyrbara broar, närbelägna bruk eller fabriker eller jernvägsstationer eller af andra orsaker befinnas jemförelsevis med andras i samma län särdeles betungande, må, i vanlig ordning, beviljas rätt att upptaga bro- eller vägpenningar för for- eller åkdon, tillhörande *utom* distriktet boende person, när åkdonet icke begagnas af resande eller skjutsande, eller af tjänsteman, som färdas inom sitt tjänstgöringsdistrikt»;

Herr *Ola Andersson*, »att Riksdagen för sin del beslutar, att kostnaden för vägars och broars underhåll å landet skall utgöras af all jordbruksfastighet för *hela* den åsatta bevillningen efter II artikeln och för alla andra beskattningsföremål för hälften af dem åsatt bevillning efter samma art. (efter den proportion som nu förefinnes emellan bevillningen å jordbruksfastighet och andra beskattningsföremål), dock att tjänstemäns löner, till och med 1000 Rdr, härifrån äro befriade; att hvarje härad utgör ett väghållningsbolag, der ej flere förena sig, med rätt att sjelfve bestämma sättet för underhållet, vare sig genom entreprenad eller på annat sätt, och att häruti inbegripas alla vägar med undantag af enskilda hemmans utfartsvägar; samt att Riksdagen beslutar i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta på dessa grunder utarbeta och till Riksdagen framlägga förslag till lag i detta afseende», eller, om detta förslag, i hvad det afsåge *by- och socknevägar*, ej blefve godkänt, men i hufvudsaken godkändes beträffande *allmänna vägar*, »att Riksdagen beslutar, att hvarje by eller socken skall utgöra kostnaden för underhållet af sina enskilda vägar *efter ofvanstående grunder*, med frihet att inom sig besluta om *sättet*, och att Riksdagen jemväl härom aflåter underdånig skrifvelse»;

Herr *Jöns Andersson*, »att underhållet af lands- och häradsvägar äfvensom större broar på landet inom vissa områden och såsom nu häradsvis bekostas af alla inom området boende, efter samma grunder, som gälla för uttagande af kommunalutskylder på landet; att flera områden eller härader ega förena sig om gemensam väg- och brounderhållningsskyldighet; och att de väg- och brounderhållningsskyldige inom området ega för viss tid förena sig om sättet för fullgörande af samma skyldighet, eller, alternativt, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande af förslag till författning i ämnet på hufvudsakligen ofvanstående grunder»;

Herr *Per Nilsson*, att väghållningsbesväret måtte ordnas efter följande grunder: »hvarje kommun underhåller alla vägar inom sitt område och dessa fördelas på jordbruksfastigheterna efter fyrktal; alla andra beskattningsföremål inom kommunen

erlägga en billig årlig afgift efter 2:dra artikeln Bevillningsstadgan såsom bidrag till vägarnes underhåll; alla större broar inom landstingets område byggas och underhållas uteslutande för medel, som af landstinget beviljas och uttaxeras; skulle inom något landstings område finnas allmän farväg, hvars underhåll faller sig för drygt för någon kommun, så må landstinget bevilja samma kommun ett rättvist funnet årligt vederlag; angående alla öfriga bestämmelser öfverlåtes åt landstingen att fatta beslut, som derefter underställes Kongl. Maj:ts pröfning och fastställelse; så snart de nya förordningarne äro färdiga att träda i verkställighet upphäfves allt hvad i nu gällande lagar och författningar är stadgadt angående vägunderhållet»;

Herr *Anders Persson*, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, »att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta utarbeta och för Riksdagen framlägga det förslag till de förändringar i fråga om vägunderhållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda»;

Herr *Johannes Andersson*, att Riksdagen måtte besluta underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t »med begäran, det täcktes Kongl. Maj:t med upphäfvande af nu gällande lag om allmänna lands- och häradsvägar, förordna, att lands- och häradsvägar skola byggas och underhållas efter de grunder, som äro stadgade för kommunalutskylder på landet»;

Herr *J. Erikzon*, att Riksdagen måtte besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t »med begäran att Kongl. Maj:t täcktes, med upphäfvande af nu gällande lag om allmänna lands- och häradsvägar, förordna, att dessa vägar såväl vinter- som sommartid skola byggas och underhållas af alla medlemmar i kommunen, som, enligt kommunalförfattningarne, äro skyldige att till kommunen erlägga skatt»;

Herr *Fahlander*, »att såväl ordnandet af ploglag som uppbörd och utbetalning af ersättning för snöplogningsbesväret skall tillkomma kommunalstyrelse eller kommunalnämnd»; samt

Herr *Westerdal*, »att Riksdagen ville för sin del besluta upphäfvande af 3 § i 25 Kap. Byggningsbalken».

Sedan längre tid tillbaka har frågan om allmänna väghållningsbesväret utgjort föremål för representationens öfverläggningar. Redan vid 1853—1854 årens riksdag beslöto Rikets Ständer att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka enligt hvilka grunder och på hvad sätt bruk^o och bergverksanläggningar, skattlagda mjöl- och sågqvarnar samt andra fabriksinrättningar på landet kunde åläggas att till vägarnes byggande och underhållande bidraga, samt efter vederbörandes hörande nådig proposition i ämnet till Rikets Ständer aflåta; men Kongl. Maj:t förklarade med anledning häraf, att »denna skrifvelse icke borde till någon åt-

gärd föranleda, helst grunden för och verkställigheten af väghållningsbesvärets inom kommunerna fördelning på andra skattdragande, än dem, hvilka det hittills ålegat, måste — ehvad denna fördelning skedde i det inskränktere omfång, Rikets Ständer föreslagit, eller utsträcktes till de skattskyldige i allmänhet — stå i sammanhang med och i viss mån bero på de till behandling då väckta frågorna om ändring i bevilningsgrunderna och om inrättande af kommunalstyrelser.»

Vid de tvänne näst derpå följande riksdagarne förevar frågan ånyo. Hon återkom jemväl vid riksdagen 1865—1866, då Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 7 April sistnämnda år — med uttalande af den åsigt, att skyldigheten att deltaga i väghållningsbesväret borde utsträckas ej allenast till fastigheter af alla slag, utan äfven till en hvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person och utgöras efter samma grund som nämnda utskylder, men att dervid likväl borde medgifvas dels vissa undantag med afseende å tjenstemäns löner och pensioner samt några andra med dem jemförliga inkomsttitlar, dels vissa modifikationer med afseende å inkomstbevilningen i allmänhet, helst grunden för kommunalutskyldernas utgörande, under den korta tid som förflutit från kommunallagens antagande, icke kunde anses hafva undergått de jemkningar, till hvilka omständigheterna torde föranleda, och vissa kategorier genom ett ovilkorligt antagande af denna grund för väghållningsskyldigheten möjligen skulle blifva alltför hårdt betungade — hos Kongl. Maj:t anhöllo, att Kongl. Maj:t täcktes i öfverensstämmelse härmed låta utarbета och, så snart ske kunde, till Riksdagen framlägga nådig proposition i ämnet.

Med anledning häraf och sedan Kongl. Kammar-kollegium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i frågan, aflät Kongl. Maj:t till 1868 års Riksdag nådig proposition, hvaruti förklaras, att, hvad anginge frågan huruvida vägrödnings- och brobyggnadsskyldigheten inom kommunerna å landet borde utsträckas till alla skattskyldige, vare sig, på sätt Rikets Ständer förutsatt, med eller ock utan iakttagande af undantag för tjenstemäns löner och pensioner samt andra dermed jemförliga inkomsttitlar, Kongl. Maj:t ansåge, att, derest ifrågavarande besvär må kunna öfverflyttas på samhällsklasser, hvilka förut varit derifrån befriade, sådant likväl icke skäliggen kunde i sin helhet på en gång bringas till utförande; att om en så genomgripande förändring som dessa besvärs fördelning på alla skattskyldige skulle kunna komma till stånd utan att väcka billig klagan, den måste endast småningom genomföras, och en dylik fördelning företrädesvis ske i sådana fall, der en allmän delaktighet kunde med mindre praktiska svårigheter åstadkommas; att härtill lämpade sig företrädesvis det åliggande, som af de väghållningsskyldige redan nu bestredes genom kontanta tillskott, nemligen vägarnes hållande i fargildt stånd vintertiden vid snöfall; att det icke borde lemnas utan uppmärksamhet, att måhända den största ojämnheten vid väghållnings- och brobyggnadsbesvärets fördelning, likasom i fördelningen af kostnaderna för vinterväghållningen, der ploglag vore inrättade, icke låge så mycket deri att besvär och kostnader drabbade jordbruket allena, som fast heldre — åtminstone

inom flera orter — deruti att desamma vore på jorden ytterst ojemnt fördelade, enär fördelningsgrunden varit och ännu vore hemmanens mantal, oberoende af deras högre eller lägre värde; att en öfverflyttning på andra samhällsklasser af större eller mindre del af detta besvär derföre icke borde ega rum, utan att samtidigt dermed jemväl ändrades den fördelningsgrund emellan hemmanen, som hittills varit gällande; att det möjligen kunde ifrågasättas, huruvida den frihet från deltagande i kostnaden för vinterväghållningen, som i följd af frihet från deltagande i väg- och brohållningsbesväret, på grund af särskilda Kongl. resolutioner, hitintills varit bruk, qvarnar, skattlagda utjordar och lotshemman beviljad, likasom den frihet, som i detta hänseende tillkomme säterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, borde fortfarande gälla äfven om en förändring i ifrågasatta syftningen komme till stånd, men att då berörda frihet måste anses meddelad endast med afseende å de förhållanden, som egde rum, då desamma beviljades, eller att väg- och brohållningen var ett jorden uteslutande åliggande besvär, så torde deraf följa, att tillämpningen af denna frihet förfölle för den del af ifrågavarande besvär som genom statsmakternas beslut, efter en helt och hållet ny grund, gjordes gemensamt för alla skattskyldige; att rättvisa och billighet dock fordrade, att vid en sådan öfverflyttning jorden fortfarande droge samma andel, som i kommunalförfattningarne vore i afseende å fyrktalsberäkningen iakttaget; men att det syntes icke böra ifrågakomma att befria vissa slag af inkomst från all delaktighet härutinnan; och fann Kongl. Maj:t, på grund häraf, skäligt »föreslå Riksdagen att, med ändring af föreskriften i Kongl. förordningen den 13 September 1790, § 5, må stadgas att, när i öfverensstämmelse med nämnda författning till vägarne hållande i fargildt stånd under vintertiden vid snöfall s. k. ploglag äro eller blifva inrättade, den för alla ploglagen uti socknen eller häradet belöpande ersättning sammanslås och inom socknen eller häradet fördelas efter den allmänna grund, som gäller för uttagande af kommunalutskylder på landet».

Uti det utlåtande, som häröfver afgafs af 1868 års Lag-Utskott hemställdes, på anförda skäl, att Riksdagen, med förklarande att den funnit sig förhindrad att lemna bifall till berörda nådiga förslag, måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta tillvägabringsa den utredning, som, enligt hvad i utlåtandet blifvit anmärkt, erfordrades för bedömande af den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill omständigheterna föranledde.

I öfverensstämmelse med denna hemställan beslöt Första Kammaren för sin del, att underdånig framställning i omförmälda syftning skulle till Kongl. Maj:t aflåtas, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å Utskottets utlåtande, biföll Kongl. Maj:ts nådiga proposition, och som någon sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut ej kunde åvägabringsa, var således den nådiga propositionen å Riksdagens sida afslagen.

Genom enskilda motioner blef frågan i hela dess omfattning ånyo bragt å bane vid 1869 års Riksdag, som, under antagande att frågan om väghållningsskyldigheten i allmänhet skulle, i anledning af Rikets Ständers återopade skrivelse den 7 April 1866, komma under vidare öfvervägande och behandling inför Kongl. Maj:t, af sådan orsak förklarade, att de härutinnan gjorda framställningar ej kunde till någon åtgärd å Riksdagens sida föränleda; men deremot, beträffande vinterväghållningen, aflät till Kongl. Maj:t underdånig skrivelse med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta tillvägabringa den utredning som erfordras för bedömande af den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föränleda.

Förnyade framställningar i ämnet gjordes af enskilda motionärer vid 1870 års Riksdag, som dock, enligt hemställan af dåvarande Lag-Utskott, lemnade dessa framställningar utan afseende, emedan frågan i hela dess vidd ansågs vara beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t.

Frågan förevar jemväl vid sistförflutna riksdag, då Lag-Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte aflåta underdånig skrivelse, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kunde, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i fråga om väghållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna föränledde; men denna Utskottets hemställan, godkänd af Andra Kammaren, blef deremot af Första Kammaren afslagen.

Det är bekant, att Kongl. Maj:t infortrat länsstyrelsernas och landstingens yttranden i fråga om förändrad lagstiftning angående skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, i syftning att utsträcka detta besvär till alla dem, som erlægga kommunalutskylder, och att, för åstadkommande af en jemnare och billigare fördelning af kostnaden, antaga landstingsområdet i stället för häradet till gemensamhet. Och beträffande Riksdagens nyssberörda underdåniga skrivelse af den 11 Maj 1869, om ändring i gällande föreskrifter rörande skyldigheten att hålla allmänna vägarne i fargildt stånd vintertiden, inhemtas af Justitie-ombudsmannens till innevarande Riksdag afgifna berättelse, att detta ärende, när berättelsen afgafs, var i Kongl. Civil-departementet under beredning till föredragning.

Då häraf vill synas, såsom om Kongl. Maj:t tills vidare lemnat åsido frågan om väghållningsskyldigheten i allmänhet, hvartill också någon anledning kunde förefinnas i den omständighet, att den vid 1869 års riksdag aflåtna underdåniga skrivelse endast afsåg vinterväghållningen, har Utskottet, som är af den mening, att förstnämnda fråga, lika väl som den om vinterväghållningen, bör så snart ske kan bringas till sin lösning, trott sig böra, i anledning af Herrar von Kochs, Ola Anderssons, Jöns Anderssons, Per Nilssons, Anders Perssons, Johannes Anderssons och J. Erikzons ifrågavarande motioner, så vidt de afse allmänna vägar, vördsamt hemställa,

- 1:o) att Riksdagen, under återopande af ofvanberörda underdåniga skrivelser af den 7 April 1866 och den 11 Maj 1869, måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så snart ske kan, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i fråga om väghållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda.

Enär, enligt hvad i föregående punkt blifvit utredt, frågan om skyldigheten att hålla allmänna vägarne i fargildt stånd vintertiden för närvarande är beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t, synes det ej vara lämpligt att Riksdagen nu, på sätt Herr Fahlander ifrågasatt, skulle fatta beslut om förändrade föreskrifter rörande ordnandet af ploglag samt uppbörden af ploglagsmedel; utan får Utskottet hemställa,

- 2:o) att Herr Fahlanders förenämnda förslag måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Vidkommande Herr Ola Anderssons förslag, i hvad det åsyftar att äfven byvägar måtte upptagas till allmänt underhåll efter vissa angifna grunder, så är genom Kongl. resolutionen den 8 Januari 1735 stadgadt, att s. k. byvägar böra underhållas af dem, som sig deraf betjena; Och då detta stadgande har sin naturliga grund deruti, att dessa vägar icke kunna anses vara af något synnerligt gagn för den större allmänheten, utan hufvudsakligen endast för det eller de bylag, dit de leda, torde det ej vara välbetänkt att härätinnan göra ändring. I den mån en enskild väg, som tjenar till utfartsväg för by eller hemman, börjar att allmännare begagnas, ankommer det på vederbörande myndighet att, då fråga derom väckes, pröfva, huruvida en sådan väg må till allmänt underhåll indelas.

Förhållandena i afseende på byvägar lära på särskilda orter vara så olika, att de icke lämpligen kunna genom ett generelt stadgande regleras, på sätt Herr Ola Andersson föreslagit. Denna angelägenhet synes fortfarande böra öfverlemnas åt bymännen sjelfve, hvilka, derest öfverenskommelse om vägarne underhåll och om grunden därför ej kan träffas, ega att få tvisten afgjord genom domstols beslut; dervid, då fråga derom väckes, det ankommer på domstolen att pröfva, huruvida äfven andra än jordegare må kännas skyldiga att bidra till vägens underhåll i den mån de af densamma sig betjena.

Utskottet får derföre hemställa,

- 3:o) att Herr Ola Anderssons motion i denna del ej måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.
-

Herr Westerdal har yrkat upphäfvande af 25 Kap. 3 § Byggningsbalken, som är af denna lydelse: »Vid hvarje hel mil å landsväg välte Häradet upp stolpar, eller stora stenar, och mindre vid hvarje half och fjerdedels mil, derå miltalet utmärkt är».

Utskottet, som icke kan dela de af motionären till stöd för framställningen uttalade åsigter om obehöfligheten och olämpligheten af milstolpar, anser tvärtom att de äro till ganska stort gagn, ty dem förutan skulle det mången gång blifva ganska svårt att få reda på afstånden olika ställen emellan, hvilket ofta är af vigt att veta, t. ex. vid beräkning af resekostnadsersättning till vittnen och parter m. fl., hvilka till sådan ersättning äro berättigade; och då kostnaderna för milstolparnes bibehållande äro alltför obetydliga för att något synnerligt afseende derå kunde fästas, får Utskottet hemställa,

- 4:o) att Herr Westerdals berörde motion ej måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 Maj 1873.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. Gegerfelt.

Reservation:

af Herr *Caspersson*: »Om annan grund än hemmantalet antages för skyldigheten att underhålla vägar, hvilka icke kunna uppdelas lika ofta som bevillningen förändras, är deraf en nödvändig följd att väghållningen, genom auktion eller annorledes tillkommet aftal, upplåtes på entreprenad och att endast kostnaden fördelas; men då det å de flesta orter torde vara för jordbruket vida mer känbart att kontant betala ett arbete, som man kan med eget folk verkställa, anser jag det äfven böra uttalas den åsigt att det för den samfällighet som sådant åstundar må vara tillåtet att på gamla sättet fullgöra väghållningen.

Vidare bör efter mitt förmenande mera bestämdt uttalas att bevillning för tjenstemäns löner, pensioner och andra dermed jemförliga inkomster böra undantagas från väghållningsskyldigheten. Det är ostridigt att presterskapet för sina boställen i lika mån som andra jordbrukare betungas af vägunderhållet, men icke i vidsträcktare mån än dessa hvarken begagna eller draga fördel af allmänna vägarne. Vid detta förhållande, som äfven torde anses inträffa på andra embetsmän, skulle en stor orättvisa uppkomma om presterskapet ålades ett flerdubbladt vägunderhåll, utöfver hvad det för sina boställen för närvarande utgör.

Genom borttagande af hemmantalet såsom delningsgrund för vägunderhållet lärer jemväl blifva nödvändigt att den större eller mindre gemensamhet, som öfvertager vägunderhållet, ansvarar för alla allmänna vägar inom sitt område; men då vägarne äro både till längd och beskaffenhet mycket olika fördelade inom de olika sockenområdena, anser jag gemensamheten såsom hittills böra utgöras minst af ett härad eller tingslag och icke af kommun, i följd hvaraf äfven torde vara behöfligt att föreskrift meddelas huru inflytande medel skola för gemensam räkning förvaltas och vägunderhållet ombesörjas.

Då dessa åsigter icke funnit något uttryck i Utskottets betänkande och jag principiellt måste ogilla att Riksdagen hos Regeringen begär lagförändringar, utan att redogöra i hvad riktning de skola gå, får jag reservera mig mot Utskottets i 1:sta punkten afgifna förslag till underdånig framställning hos Kongl. Maj:t.»

Herr Grefve *Mörner* har begärt få antecknadt, att han i ärendets behandling inom Utskottet icke deltagit.